

נקודות י. ג'אג

האף

מראש: נילי מוסקי (1)

סיפורי בלתי ידועים

בחודש מארס, ב־25 בן, התחולל בפטרבורג מאורע יוצא-דופן ומשונה עד מאוד. הספר איוואן יאקובלביץ', המתגורר בשדירת וזנסנסקי (שם־משפחתו אבד, ואפילו על שלט המיספרה, שמצוייר שם אדון עם לחי מסובנת, ומתנוססת הכתובת "פה גם מקוים דם" - אפילו שם לא נכתב יותר כלום), הספר איוואן יאקובלביץ' התעורר משנתו בשעה מוקדמת למדי, וריח לחם חם הגיע לאפו. כשהודקף קצת על מישכבו ראה את זוגתו, גברת כבודה למדי שהיתה להוטה אחר שתיית הקפה, והנה היא מוציאה מן התנור כיכרות־לחם שנאפו זה עתה.

"היום לא אשתה קפה, פראסקוביה אוסיפובנה," אמר איוואן יאקובלביץ'. "במקום זה מתחשק לי לאכול לחם חם עם בצל." (כלומר, איוואן יאקובלביץ' חשק בזה ובוזה גם יחד, אבל ידע שבשום פנים אי אפשר לבקש שני דברים בבת־אחת, הואיל ופראסקוביה אוסיפובנה לא אהבה שגיונות שכאלה.) "שיאכל לו לחם, הטיפש: אני רק אצא נשכרת," אמרה האשה בלבה: "תהיה לי עוד מנה של קפה." והיא הטילה כיכר לחם על השולחן.

מתוך דרך־ארץ עטה איוואן יאקובלביץ' פראק על כתונתו, ישב אל השולחן, בוק לו מעט מלח, קילף שני בצלים, לקח סכין בידו, לבש ארשת של חשיבות והתחיל בוצע את הלחם. - משחתך את הכיכר לשניים, הציץ אל התווך וראה שם לתמהונו איזה דבר מלבין. איוואן יאקובלביץ' חיטט בזהירות בסכין ומישש באצבעו: "מוצק?" אמר בינו לבינו: "וכי מה זה יכול להיות?"

הוא תחב את אצבעותיו ושלף החוצה - אף!... נשמטו מטה ידיו של איוואן יאקובלביץ'. הוא התחיל משפשף את עיניו וממשמש: אף! פשוטו כמשמעו - אף! ולא עוד אלא שדומה כאילו אותו האף מוכר לו מאיזה מקום, אימה פשטה בפניו של איוואן יאקובלביץ'. ואולם אימה זו היתה כאין וכאפס לעומת הזעם שאחז את זוגתו.

"למי זה כרתת את האף, חיה רעה שכמותך?" צעקה בחימה שפוכה. "נוכל! שתיין! אני עצמי אלשין עליך במישטרה. שודד שכזה! שלושה אנשים כבר סיפרו לי שכזמן הגילוח אתה מושך להם באפיהם עד שאלה

2

נעקרים כמעט ממקומם.

אבל איוואן יאקובלביץ' ישב לא חי ולא מת. פתאום הכיר באותו אף שאין הוא אלא אפו של האַססור-הקולגי קובאליוב, שבא אליו להתגלח בכל רביעי וראשון.

"תכי, פראסקוביה אוסיפובנה! אעטוף אותו בסמרטוט ואשים בפיו: שיהיה מונח שם איזה זמן, אחר-כך אסלק אותו."

"גם לשמוע איני רוצה! שאני אתן לאף כרות להתגולל אצלי ככה? ... צנים מטוגן שכמותך! רק זאת הוא יודע, להוליך תער על-גבי הרצועה: אבל למלא את חובתו עוד מעט לא יהיה לו כוח בכלל: רכיכה, נבלה! שהמישטרה תיטפל אלי בגללך? לכלכן עלוב, בול-עץ מטופש! סלק אותו מכאן! החוצה! קח אותו לאן שאתה רוצה! שלא יישאר ממנו אפילו זכר!"

איוואן יאקובלביץ' עמד כמי שרצחוהו נפש. חשב, חשב - ולא ידע מה יחשוב. "השד יודע איך זה קרה," אמר לבסוף וגירד מאחרי אוזנו. "אם חזרתי אתמול שיכור, אם לא - כבר לא אוכל לומר בוודאות. ולפי כל הסימנים, מעשה זה אין בו ממש כלל, שהרי הלחם נמנה עם מיני המאפה, מה שאין כן אף. איני מבין כלום!..." ואיוואן יאקובלביץ' השתתק. כשהירהר בדבר, שיבואו שוטרים וימצאו אצלו את האף ויעמידוהו לדין, התבלעה דעתו לגמרי. לנגד עיניו כבר ריחף צווארון ארגמן רקום ריקמת כסף נאה, ניצנוץ חרב... וכל איבריו הרתיחו. לבסוף חיפש ומצא את בגדיו התחתונים ואת מגפיו, משך עליו את כל הסחבות האלה, עטף את האף בסמרטוט ויצא החוצה לקול תוכחותיה המרות של פראסקוביה אוסיפובנה.

הוא רצה לתחוב אותו באיזה מקום, כגון בשקע שמתחת לשער, או לשמטו מידו סתם כך, באקראי, ולפנות מייד אל סימטה סמוכה. אך איתרע מזלו ועל דרכו ניקרה פעם אחר פעם איזה מכר ופתח מייד בחקירה: "לאן אתה הולך?" או "את מי יצאת לגלח בשעה מוקדמת כל-כך?" עד שלא נמצאה לאיוואן יאקובלביץ' שום שעת-כושר כלל. פעם אחת כבר נשמט מידו האף לחלוטין, אבל השומר הורה לו עוד מרחוק בֶּאלֶה שבידו ואמר: "נפל לך איזה דבר, תרים!" ואיוואן יאקובלביץ' נאלץ להרים את האף ולטומנו בכיסו. "אוש נפל עליו, ומה גם שהבריות ברחוב התרבו והלכו ככל שנפתחו החנויות ובתי המימכר.

הוא גמר בדעתו ללכת אל גשר איסאקייבסקי: כלום לא יצליח להשליכו משם אל הנייכה? ... ואולם חטאתי במידת-מה לקורא, שהרי עוד לא אמרתי כלום על איוואן יאקובלביץ', אדם מכובד מכמה וכמה בחינות.

איוואן יאקובלביץ', כמוהו ככל בעל-מלאכה רוסי מהוגן, היה שתיין נורא. ואף-על-פי שגילח יום-יום את סנטרי זולתו, היה סנטרו שלו לא מגולח כל הימים. הפראק של איוואן יאקובלביץ' (איוואן יאקובלביץ' לא לבש מיקטורן מעולם) היה מנומר, כלומר בעצם שחור, אבל מכוסה כולו מיני כתמים חומים-צהבהבים ואפורים. צווארונו הבהיק מיושן, וכמקום שלושת הכפתורים נידלדלו חוטים בלבד. ציניקן גדול היה איוואן יאקובלביץ', וכשהיה האַססור-הקולגי קובאליוב אומר לו, כדרכו תמיד בזמן הגילוח: "הידיים שלך, איוואן יאקובלביץ', מסריחות תמיד!" היה איוואן יאקובלביץ' משיב לו בשאלה: "וכי ממה יש להן להסריח?" - "איני יודע, אחי, אבל עובדה היא: מסריחות," היה אומר האַססור-הקולגי: שעל כן היה איוואן יאקובלביץ' מריח קצת טבק ומקציף את הסבון גם על לחייו של קובאליוב, גם מתחת לאפו, גם מאחרי אוזנו, גם מתחת לסנטרו - הקיצור, בכל מקום שהתחשק לו.

אזרח מכובד זה כבר עמד על גשר איסאקייבסקי. ראשית חוכמה העיף מבט על סביבותיו: אחר גחן מעל למעקה כמבקש להציף אל מתחת לגשר, לראות אם רבים הדגים המתרוצצים שם, ושמת מידו בתשאי את הסמרטוט עם האף. מייד חש כאילו נפרק מעליו משא של עשרה פוד: איוואן יאקובלביץ' אפילו הצטחק. ובמקום ללכת לגלח את סנטריהם של פקידים שם פעמיו אל בית-עסק אחד, שכתובת לו על פתחו "אוכל ותה", ללגום שם כוס פונש - אבל פתאום ראה בקצה הגשר את שוטר-הרובע, איש בעל הדרת-פנים וזקן-לחיים עבות, כובע משולש-קצוות לראשו וחרב על ירכו. פרתה נשמתו של איוואן יאקובלביץ': ואילו השוטר רמו לו באצבעו ואמר: "גש אלי, חביבי!"

איוואן יאקובלביץ', כיוון שידע פרק בהילכות נימוסים, הסיר עוד מרחוק את כובעו, קרב בזריות אל השוטר ואמר: "השלום להוד-מעלתך!"
 "לא, אחי, לא, שום הוד-מעלתך. תגיד לי, מה עשית שם על הגשר?"
 "חי-אלוהים, אדוני, לגלח לקוחות הלכתי, ורק הצצתי לראות אם מהיר הזרם בנהר."

"שקר וכזב! לא תיפטר ממני ככה. תואיל להשיב לי תשובה!"
 "הריני מוכן ומזומן לגלח את אדוני רבי-החסד פעמיים בשבוע, ואפילו שלוש, בלי טענות ומענות," השיב תשובתו איוואן יאקובלביץ'.
 "לא, ידידי, הרי אלה הכלים! שלושה ספרים באים לגלח אותי, וגם רואים בזה כבוד גדול לעצמם. ואתה מוטב שתואיל להגיד, מה עשית שם?"

חווירו פניו של איוואן יאקובלביץ'... אלא שכאן יורד ערפל על כל המעשה, ומה קרה לאתרזמכן, על כך אין יודעים ולא-כלום.

ב

האֶסְסוֹר־הקולגִי קובאליוֹב התעורר משנתו בשעה

מוקדמת למדי ופלט מבין שפתיו: "בררר...", כדרכו תמיד עם יקיצה, אף שהוא עצמו לא ידע כלל למה ומדוע. התמתח קובאליוֹב, ומייד ציווה להגיש לו מראָה לא גדולה שעמדה על השולחן. הוא ביקש לסקור את הפצעון שצץ לו אמש על אפו; אך לתדהמתו העצומה ראה שתחת אף יש לו בפרצופו מקום חלק לחלוטין! נבהל קובאליוֹב, ציווה להגיש לו מים ושיפשוף את עיניו במגבת: אכן, האף איננו! מייד התחיל צובט את בשרו, לראות אם אינו ישן; אינו ישן, במדומה. זינק האֶסְסוֹר־הקולגִי קובאליוֹב מעל מיטתו, חילץ עצמותיו: האף איננו!... ציווה להגיש לו מייד את בגדיו, וכחץ מקשת טס אל ראש־המישטרה.

אך בינתיים ראוי לומר מלים אחדות על קובאליוֹב, שיידע הקורא, אֶסְסוֹר־קולגִי זה מה טיבו. אֶסְסוֹר־קולגִיים שזכו בתוארם מכוח תעודות של בתי־אולפנא אין להשוותם כלל עם אותם אֶסְסוֹר־קולגִיים שנתמנו בקאווקאז. אלה שונים מאלה תכלית שינוי. האֶסְסוֹר־קולגִיים המלומדים... ואולם, רוסיה ארץ כה מופלאה היא, עד שאם תאמר מלה על אֶסְסוֹר־קולגִי פלוני, מייד יעמדו כל האֶסְסוֹר־קולגִיים, מריגה ועד קמצ'אטקה, ויזקפו את דבריהם על חשבונם שלהם; והוא הדין בכל הדרגות והתארים כולם. - קובאליוֹב נמנה עם האֶסְסוֹר־קולגִיים של קאווקאז. שנתיים בלבד עברו מאז זכה בתוארו, ועל כן לא יכול להסיח דעתו ממנו אף לרגע; ולשם יתר אצילות והדר לא קרא לעצמו מעולם "אֶסְסוֹר־קולגִי", אלא תמיד "מאיור". "שמעו, יונתי," היה אומר ברחוב לרוכלת החולצות, "את בואי אלי הביתה. אני גר כרחוב סאדובאָנה. אינך צריכה אלא לשאול: איפה גר פה המאיור קובאליוֹב? וכל אדם יראה לך." ואם תזדמן לו בדרכו איזו יעלת־חן, יוסיף גם הוראה סודית: "את, נשמתי שלי, תשאלי איפה דירתו של המאיור קובאליוֹב." - שעל כן ייקרא מכאן ואילך אותו אֶסְסוֹר־קולגִי "מאיור" גם בפינו.

מינהג היה לו למאיור קובאליוֹב לטייל יום־יום בשדירת נייבסקי. צאוורון

¹ דרגות הפקידים ברוסיה הצארית היו חופפות לדרגות הצבאיות.

חולצתו היה תמיד נקי ומעומלן לעילא. זקן-לחיים כשלו אפשר למצוא עד היום בפניהם של מודדי-קרקעות בערי המחוז ובערי הפלך, בפניהם של אדריכלים, בתנאי שבני-רוסיה הם, וכן בפניהם של בעלי תפקידים מיוחדים במישטרה – ובכלל, בפני כל אותם גברים שלחיייהם אדומות ומלאות והם מיטיבים לשחק ב"בוסטון": זקן זה עובר באמצע הלחי ממש, ומישיר דרכו אל האף. מן השרשרת התלויה לו בחגורתו השתלשלו המון חותמות, מקצתן משובצות כדכודים עם סמלי-אצולה ומקצתן חקוק עליהן: יום רביעי, יום חמישי, יום שני וכן הלאה. המאיור קובאליוב בא לפטרבורג לשם צורך דחוף, היינו למצוא לו מישרה ההולמת את תוארו: אם תאיר לו ההצלחה פנים – מישרה של סגן למושלי-המחוז, ואם לא – מישרת מפקח באיזה מישרד ממשלתי מכובד. המאיור קובאליוב לא כחל אף בנישואים, אבל רק בתנאי שתהיה לה לכלה נדוניה של מאתיים אלף. ומכאן יוכל הקורא לשפוט בעצמו מה היה מצבו של מאיור זה שעה שראה פתאום בפרצופו, תחת אף לא מכוער כלל ורגיל למראה, מקום ישר וחלק, מטיפש במידה שאין למעלה ממנה.

כמו להכעיס לא נראה ברחוב אף רכב אחד, והוא נאלץ ללכת ברגל, מתעטף בשולי גלימתו ומכסה את פניו במיטפחת, משים עצמו כמי שדם שותת מאפו. "ואולי בכל-זאת רק נדמה היה לי: הרי לא יתכן שאף ישתטה לו לפתע-פתאום ויאבד ככה." והוא נכנס לבית-קפה, להציץ במראה. לאושרו לא היה איש בבית-הקפה: הנערים טיאטאו את החדרים וערכו את הכיסאות; אחדים מהם, עיניהם עוד אפופות תנומה, נשאו מגשים ועליהם סופגניות חמות: על השולחנות ועל הכיסאות התגוללו עיתונים של אתמול ועליהם כתמי קפה שפוך. "נו, השבח לאל, אין פה איש," הפטיר בינו לבינו: "עכשיו אוכל להסתכל." בצעדים מהוססים ניגש אל המראה והעיף עין: "יקח האופל, איזה גועל-נפש! אמר ורקק... "אילו היה פה לפחות משהו במקום האף – אך לא ולא, אין כלום!..."

נושך שפתיו מרוב עוגמת-נפש יצא את בית-הקפה ובלבו החלטה לחרוג הפעם ממינהגו ולא להביט גם לא לחייך אל שום אדם. פתאום נעמד כנטוע במסמרות בשערי אחד הבתים: לנגד עיניו התחולל מעשה שאין להבינו כלל: לפני פתח הבית נעצרה כירכרה: דלתותיה נפתחו, ובכפיפת-גו קפץ ויצא ממנה אדון בבגד-שרד ומייד עלה במרוצה במדרגות. והנה, מה עצמו גם חרדתו של קובאליוב, גם פליאתו, כשראה שאין זה אלא אפו שלו, עצמו – ובשרו! למראה המשונה הזה נדמה לו שהכל מסתחרר מול עיניו: הוא הרגיש שרגליו כושלות: ואף-על-פי-כן גמר אומר לחכות ויהי מה עד שישוב הלה

אל הכירכרה: כל איבריו רעדו כבקדחת. לא עברו שתי דקות והאף אכן שב ויצא. לגופו היה בגדי־שרד מרוקם חוטי־זהב, עם צווארון גדול זקוף: מכנסיו היו עשויים עור רך, וחרב חגורה לירכו. כובעו המעוטר נוצות העיד עליו כי מיועצי־המדינה הוא. ככל ניכר שהוא נוסע לאיזה מקום לביקור נימוסין. הוא העיף מבט ימינה ושמאלה, קרא אל הרקב: "זווז!", עלה על הכירכרה ונסע לדרכו.

קובאליוב המיסכן כמעט נטרפה דעתו. הוא לא ידע אפילו כיצד יתחיל להרהר במעשה משונה כלי־כך. שהרי איך יתכן כי אותו אף עצמו, אשר אך אתמול עוד היה קבוע לו בפניו ולא יכול לא לנסוע ולא להלך – איך יתכן שיהיה לבוש פתאום בגדי־שרד! והוא החל לרוץ אחרי הכירכרה, שלמזלו לא הרחיקה לנסוע ונעצרה לפני הכנסיה של קאזאן.

הוא נחפוז אל הכנסיה, נדחק אל תוך שורה של קבצניות ישישות שעמדו שם בפנים רעולות ורק עיניהן מציצות מכעד לשני פתחים, ואשר בימים כתיקנם עוררו בו תמיד צחוק גדול, ונכנס פנימה. רק מתפללים מעטים היו בכנסיה, מקובצים כולם אצל הפתח. רוחו של קובאליוב היתה עכורה ומסוכסכת כלי־כך, שנבצר ממנו להתפלל, והוא השיט עיניו מפינה לפינה בתורו אחר האדון ההוא. לבסוף ראה אותו עומד לו בצד. האף הסתיר את פניו כליל מאחרי צווארוננו הגדול הזקוף, והתפלל בארשת של דבקות ובכוונה עצומה.

"איך אגש אליו?" חשב קובאליוב. "גם בגדי־השרד, גם הכובע – כל מראהו אומר שיועץ־מדינה הוא. השד יודע מה עלי לעשות!"

הוא נעמד בסמוך לו והתחיל מכעכע בגרונו: אבל האף לא זו מעבודת־הקודש ולו לרגע, והיה חוזר ומשתחוה בדבקות.

"אדוני הנכבד..." אמר קובאליוב, כופה עצמו בלבו פנימה להתעודד מעט: "אדוני הנכבד..."

"מה רצונך?" שאל האף ונפנה אליו.

"מוזר בעיני, אדוני הנכבד... נדמה לי... עליך לדעת את מקומך. והנה אני

מוצא אותך פתאום – ואיפה? בכנסיה. הלוא תסכים..."

"אתכבד לבקש את סליחתך, נעלם ממני פשר הדברים שהואלת להשמיע... אבקש הבהרה."

"וכי איך אבהיר לך?" חשב קובאליוב, ואף־על־פי־כן אזר עוז ופתח: "אני, כמוכן... דרך־אגב, אני מאיור. אין זה יאה, הלוא תסכים, שאתהלך ככה בלי אף. רוכלת פלונית, שמוכרת תפוזים קלופים על גשר ווסקרסנסקי, יכולה

לשבת לה בלי אף: אבל אני, שיש בדעתי לקבל עלי... ויתירה מזו: הריני יוצא ובא בבתיים רבים, ושיח־ושיג לי עם גברות: צ'כטאריוקה, אשת יועץ־מדינה, ואחרות... הגע בעצמך... איני יודע, אדוני הנכבד... (כאן משך המאיור קובאליוב בכתפיו.) אבקש את סליחתך... אם נתכונן בדבר מצד כללי הכבוד והחובה... הלוא תבין מדעתך..."

"איני מבין ולא כלום," השיב האף. "הוא־לא לפרש את דבריך ביתר בהירות."

"אדוני הנכבד..." אמר קובאליוב מתוך הכרת ערך עצמו: "איני יודע איך עלי להבין את דבריך... כל העניין ברור ונהיר לחלוטין, כמדומני... אלא אם כן רצונך... הרי אתה אפי שלי, עצמי־ובשרי!"

האף הביט במאיור, וגבות עיניו התכווצו מעט מתוך זעף. "טעות בידך, אדוני הנכבד. אני קיים לעצמי. וגם לא יתכן כלל שיהיו בינינו יחסים הדוקים כלשהם. מכפתורי בגד־השרד שלך אני למד שאתה משרת בסנאט, ולכל המוטב - במישרד המישפטים. ואילו אני נמנה עם הפקידות המלומדת." וככלותו את דבריו נפנה האף והמשיך בתפילתו.

קובאליוב התבלבל לגמרי ושוב לא ידע מה יעשה, ואפילו מה יחשוב. אותה שעה נשמע רישרוש נעים של שימלת אשה: גברת זקנה קרבה אליהם, עוטה תחרים כולה, ועמה עלמה דקיקה בשימלה צחורה שלפפה ברוב חן את מותניה החטובים, ולראשה כובע צהבהב, קליל ואורירי כסופגניה. מאחריהן עמד ופתח לו תיבה של טבק משרת גבה קומה, בעל זקן־לחיים עבות ולצווארו לא פחות מתריסר צווארונים.

קובאליוב פסע לקראת הנשים, זקף את צווארון הבאטיסט של כותונתו, היטיב את החותמות הקטנות התלויות לו על שרשרת הזהב, וכחייכו לכל עבר נתן עיניו בגברת הקלילה, אשר כמוה כפרח אביכי התכופפה מעט ונשאה אל מצחה את ידה הקטנה הצחורה שאצבעותיה שקופות למחצה. חיזכו של קובאליוב התרחב שבעתיים כשראה מתחת לכובעה את סנטרה העגלגל המבהיק בלובנו, וחלק מלחיה, שגוני שושנה ראשונה של אביב נוגהים עליה. אך פתאום גרתע לאחוריו כאילו נכווה ברותחים. הוא נזכר שבמקום אפו אין לו כלום, ודמעות ניקוו בעיניו. מייד הסב ראשו כדי להטיח לאותו אדון היישר בפניו כי אין הוא אלא משים עצמו יועץ־מדינה, ובעצם הריהו נוכל ורמאי בזוי, שהרי לאמיתו של דבר אינו אלא אפו שלו, עצמו־ובשרו... אבל האף כבר נעלם ואיננו: מן־הסתם נתפז בכירכרתו לביקור נוסף.

קובאליוב בא לידי יאוש. הוא שב על עקבותיו, נעמד לרגע באכסדרת העמודים והביט בשקידה לכל עבר, אולי ייראה האף לעיניו. יפה יפה חקק בזכרונו את כובעו המעוטר נוצות של הלה ואת בגדו המרוקם זהב: אלא שלא שם לב כלל לא לאדרתו ולא לצבע כירכרתו ולסוסיה, ואפילו זאת לא ראה, אם הלך אחריו משרת, ומה צבע מדיו של זה. בתוך כך היה המון עצום ורב של כירכרות נישא הלוך ושוב במהירות גדולה כל־כך, שהעין התקשתה להבחין בהן: וגם אילו הבחין באחת מהן, לא היה בידו לעצרה. היה יום יפה, שטוף שמש. שדירת נייבסקי שקקה אדם. אשד ססגוני של גברות הציף את המידרכה כולה, מגשר המישטרה ועד גשר אניצ'קין. והנה הולך לו גם מטר ממכריו, יועץ־חצר שהוא נוהג לקרוא לו פודפולקובניק, וכיחוד בפני זרים. והנה גם יאריגין, מנהל אגף כסנאט ורעו כאח לו, המפסיד במישחק ה"בוסטון" כל אימת שהוא מהמר על שמונה דווקא. והנה עוד מאוור אחד שנעשה אֶסְסֹר בקאווקאז, והוא מנופף לו בידו ורומז לו לגשת אליו...

"לכל השדים!" אמר קובאליוב. "היי, רֶכֶב, סע ישר אל ראש־המישטרה!"
קובאליוב ישב בכירכרה והיה חוזר ומורו את הרֶכֶב: "מהר, טוס כמו רוח!"

"ראש־המישטרה בבית?" קרא בהיכנסו אל הפרוודור.

"לא ולא," השיב השוער. "כרגע נסע לדרכו."

"הרי לכם!"

"כן," הוסיף השוער. "לא כל־כך מזמן – אבל נסע. אילו הקדמת רק רגע,

אפשר שהיית מוצא אותו בבית."

בלי להסיר את המיטפחת מעל פניו חזר קובאליוב וישב בכירכרה וצעק

בקול נואש: "סע!"

"לאן?" שאל הרֶכֶב.

"סע ישר!"

"מה פירוש ישר? יש פה הצטלבות: ימינה או שמאלה?"

שאלה זו עצרה בעד קובאליוב ואילצה אותו לשוב ולהרהר. במצבו היה מיטיב לעשות אילו פנה קודם־כל אל מחלקת המוסר והמידות, לא מפני שהיא קשורה במישרין עם המישטרה, אלא מפני שהיא עשויה להודרו במתן הוראותיה הרבה יותר מלשכות אחרות: ואילו לתבוע את עלבונו מן הממונים על אותה לישיכה שהאף טען כי הוא משרת בה, הרי זה מעשה נמהר, הואיל ומתשובותיו של האף עצמו כבר ניתן להבין שאדם זה אין שום דבר מקודש בעיניו, והוא עלול לשקר במיקרה זה ממש כשם ששיקר בהכריו כי מימיו

לא פגש בו. וכך כבר עמד קובאליוב לצוות על הרכב שיסע אל מחלקת המוסר והמידות, והנה עלה פתאום בדעתו שאותו רמאי ונוכל, שכבר בפגישתם הראשונה נהג בחוסר-הגינות משווע שכוה, מסוגל היה לנצל את שעת-הכושר ולחמוק לו בנחת מן העיר - ואז יהיו כל החיפושים אחריו לריק, או שיימשכו, חלילה וחס, חודש תמים. לבסוף דומה שמן השמיים האירו את עיניו: הוא החליט לפנות היישר אל מערכת של עיתון ולפרסם בעוד מועד מודעה ובה תיאור מדויק של כל תכונותיו של הלה, עד שכל הפוגש בו יוכל להביאו אליו בויברגע, או להודיעו, למיצער, על מקום הימצאו. וכך, משגמר אומר, ציווה על הרכב לנסוע אל מערכת העיתון, וכל הדרך לא חדל להכותו באגרוף על גבו ולקרוא באוזניו: "מהר, רמאי! מהר, נבל!" - "אה, אדוני!" היה הרכב עונה לו בטילטול הראש, ומצליף במושכות על סוסו ששערו ארוך כשערו של כלב בולוני. לבסוף נעצרה הכירכרה, וקובאליוב קפץ ונכנס בנשימה טרופה לחדר-המבלה, שם ישב אל השולחן פקיד שבשיער לבוש פראק ישן ומשקפיים על אפו, קולמוסו תחוב לו בין שיניו והוא מונה מטבעות של נחושת.

"מי מקבל מודעות פה?" קרא קובאליוב בקול. "אה, שלום לך!"
 "שלום וברכה," אמר הפקיד השב, נשא עיניו לרגע ומייד שב והשפילן אל ערימות המטבעות הערוכות לפניו.

"אני מבקש לפרסם..."

"ברשותך! הואל נא לחכות מעט," אמר הפקיד, ידו האחת רושמת סיפרה על הנייר והאחרת מעבירה צמד חרוזים בחשבוניה. משרת במדי פאר, שפניו מעידות על שירות בבית-אצילים, עמד ליד השולחן ופתק בידו, וראה לנכון להוכיח את בקיאותו בהוויות העולם: "האמן לי, אדוני, הכלכל אינו שווה אפילו שמונים קופיקות - זאת אומרת, אני לא הייתי משלם בעדו אפילו שמונה; אבל הגראפית אוהבת אותו, חיינפשי, אוהבת - והנה, מי שיחזיר אותו יקבל מאה רובל! למען האמת, בינינו לבין עצמנו, טעמיהם של האנשים אינם דומים זה לזה כלל: אם כבר חשקת בכלב, קח לך כלב-צייד או פודל: אל תחוס על חמשי-מאות, תן אפילו אלף, אבל שיהיה לך כלב ראוי לשמו."

הפקיד המכובד הקשיב לו בארשת של חשיבות, ואגב כך ערך אומדן הוצאות: כמה אותיות בפתק שהונח לפניו. מסכיב עמדו המון ישישות ושוליות-סוחרים ושוערים, וכולם פתקים בידיהם. באחד נאמר שרכב לא-שתיין פנוי לקבל עליו מישרה: באחר הוצעה עגלת-ילדים משומשת במצב טוב, שהובאה ב-1814 מפאריס: כן חיפשה לה מישרה נערה משרתת בת

תשע־עשרה שניסיון רב לה בכביסה, והיא טובה גם למלאכות אחרות: ועוד עמדו למכירה כירכרה מוצקה בלא אף קפיץ אחד: סוס צעיר חס־מוג, מנומר כתמים אפורים, בן שבע־עשרה שנה: זרעים חדשים של צנון וסלק, שהגיעו מלונדון: בית־קייט עם כל הנוחיות: שתי אורות סוסים וחלקה לנטוע בה חורש נאה מאוד של ליבנים או אשוחים: אף היתה שם פניה אל המבקשים לקנות סוליות ישנות, והם מוזמנים לבוא אל המכירה הפומבית, יוס־יוס משמונה בכוקר עד שלוש בצהריים. החדר שהצטופף בו כל הקהל הזה היה קטן, ואווירו דחוס מאין כמוהו: אך האֶסְטוֹר־הקולגי קובאליוב לא חש בריח כלל, משום שכיסה את פניו במיטפחת, ומשום שאפו שלו נמצא עכשיו אלוהים יודע היכן.

"אדוני הנכבד, הואל נא בטובך... העניין דוחק מאוד," אמר לבסוף בקוצר־רוח.

"רק רגע, רק רגע! שני רובלים וארבעים ושלוש קופיקות! תיכף ומייד! רובל אחד ושישים וארבע קופיקות!" אמר האדון שביהשיער יהטיל את הפתקים בפניהם של השוערים והישישות. "ואתה מה רצונך?" פנה סוף־סוף אל קובאליוב.

"אני מבקש..." אמר קובאליוב: "אירע מיקרה של הונאה, או של מירמה, עד עכשיו לא הצלחתי לברר. אני מבקש לפרסם רק זאת, שמי שיביא אלי את הנבל ההוא, יבוא על שכרו בעין יפה." "הרשה לי לשאול, מה שם משפחתך?"

"לא, לא, וכי למה לך שם־משפחה? לא אוכל לגלותו. יש לי הרבה מכרים: צ'כטאריובה, אשת ייעז'מדינה, פלאג'ה גריגורייבנה פודטוצ'ינה, אשת קצין־מטה... עוד ייודע להן פתאום, ישמרני האל! אתה יכול לכתוב פשוט: אֶסְטוֹר־קולגי, או מוטב, פלוני בעל דרגת מאיור." "והבורח הוא משרת שלך?"

"איזה משרת? אילו ברח משרת, לא היתה ההונאה גדולה כל־כך! ברח ממני... אפי..."

"הממ! איזה שם מוזר! ומר אפיץ? זה, האם גנב ממך סכומים גדולים?" "אפי, זאת אומרת... לא הבנתי כלום! האף שלי, אפי עצמי־בשרי, הוא שברח ממני, אין יודע לאן. לשטות בי התחשק לו, לשדו!" "איך ברח ממך? משום מה איני מצליח להבין כראוי."

"לא אוכל להגיד לך איך: אבל העיקר שהוא נוסע עכשיו בכל העיר ומתחזה ליועץ־מדינה. ולכן אני מבקש ממך להודיע, שמי שילכוד אותו,

צריך להביא לי אותו תיכף ומייד במהירות הבזק. אמיר לי אתה - איך אני יכול להתהלך בלי איכר כולט שכזה? הרי לא מדובר פה באיזו זרת ברגל, שאתה תוחב למגף ואיש לא משגיח בהיעדרה. כל יום חמישי אני מבקר בביתה של אשת יועץ החצר צ'כטאריובה: ופודטוצ'ינה פלאג'ה גריגוריבינה, נה, אשת קצין-מטה, שיש לה בת חמודה מאוד - גם הן מכרות טובות שלי. וכעת חגיד בעצמך, איך אני יכול עכשיו... הרי עכשיו אני מנוע מלבקר אצלן."

הפקיד שקע במחשבות: על כך העידו שפתיו שנקפצו בחזקה. "לא, איני יכול לפרסם מודעה כזאת בעיתון," אמר לאחר שתיקה ממושכת.

"מה? למה?"

"ככה. זה יפגע בשמו הטוב של העיתון. אם יתחיל כל אחד לפרסם שברח ממנו אפו, כי אז... והרי גם בלאור-הכי כבר טוענים שהעיתון מדפיס כל מיני שמועות כוזבות ודיעות שאין להן שחר."

"וכי מה פה אין לו שחר? נדמה לי שאין פה שום דבר כזה."

"נדמה לך שאין. הנה, בשבוע שעבר היה פה מיקרה כזה ממש. בא הנה איזה פקיד, ממש כשם שבאת אתה, והביא פתק: התשלום היה שני רובלים ושבעים ושלוש קופיקות, וכל עניינה של המודעה היה פודל שחור שברח. לכאורה, מה בכך? ולאמיתו של דבר - שערוריה: אותו פודל לא היה אלא גיזבר, איני זוכר של איזה מוסד."

"אבל אני הרי לא על פודל מבקש להודיע, אלא על אפי עצמי-ובשרי, הווה אומר: כמעט עלי עצמי."

"לא, מודעה כזאת לא אוכל לפרסם בשום פנים."

"אבל מה אם אבד לי אפי באמת?!"

"אם אבד, הרי זה עניין לרופא. אומרים שיש אנשים שיכולים לקבוע לך כפרצוף כל אף שתרצה. אבל נראה לי, דרך-אגב, שאתה אדם בעל מזג עליו, ואוהב להתכחד בחברה."

"אני נשבע לך בקדושת האל! אבל אם כבר הגענו לידי כך, בוא ואראה לך."

"למה לך לטרוח?" אמר הפקיד והריח מעט טבק. "אבל בעצם, אם אין כזה משום טירדה," הוסיף וזע על כיסאו בסקרנות, "הייתי מציץ כרצון." האססור-הקולגי סילק את המיטפת מעל פניו.

"אכן, מוזר להפליא!" אמר הפקיד. "המקום חלק לגמרי - ממש חכיתית

שנאפתה זה עתה. כן, ישר וחלק במידה בלתי מצויה!"
 "נו, גם עכשיו תמשיך להתווכח? הרי אתה רואה בעצמך שאי אפשר לא לפרסם. אכיר לך טובה מקרב לב, ואני גם שמח מאוד שבזכות המיקרה הזה נפל בחלקי העונג להתוודע אליך..." מכאן אנו למדים שהמאייר החליט הפעם להתחנף קצת.

"לפרסם - זה לא עניין גדול, כמוכן," אמר הפקיד. "אלא שאיני חושב שתצמח לך מזה איזו תועלת. ואם אתה דווקא רוצה, הרי מוטב שתפנה אל איזה סופר קליעט, שיתאר את המעשה כמין תופעת טבע נדירה ויפרסם את הדברים ב'דבורת הצפון' (כאן שב והריח מעט טבק), לתועלת בני הנוער (כאן קינח את אפו) או סתם ככה, לסיפוק הסקרנות הכללית."

חלשה דעתו של האססור-הקולג'י. הוא השפיל עיניו אל שולי העיתון, שם היו מודעות התיאטרונים, ופיו כבר עמד להתרחב בחיוך שעה שנתקל בשמה של איזו שחקנית חמודה למראה, וידו נשלחה אל כיסו, לבדוק אם יש שם שטר'כסף כחול, הואיל וקובאליוב החזיק כדיעה שקציני-מטה מקומם בשורת הכורסאות - אלא שהמחשבה על אפו צפה ועלתה וקילקלה הכל!

גם הפקיד עצמו התרכך, כמדומה, למראה מצוקתו של קובאליוב. וברצותו להמתיק לו מעט את יגונו ראה לנכון להשמיע כמה מלים של השתתפות: "אכן, צר לי מאוד שאירעה לך מהתלה שכזאת. אולי תרצה להריח קצת טבק? הרי זו סגולה נאה נגד כאבי-ראש ונגד עצבונות למיניהם; וכוחה יפה אפילו נגד טחורים." ובדברו הגיש הפקיד לקובאליוב את תיבת הטבק, ואף השכיל לפתוח בוריזות את המיכסה שמתנוסס עליו דיוקנה של איזו גברת ומגבעת לראשה.

מעשה נמהר זה הוציא את קובאליוב מגדרו. "איני מבין איך אתה מוצא פה מקום להלצות," אמר בחרי-אף. "האם אינך רואה שחסר לי דווקא דבר זה עצמו שבו יכולתי להריח? יקח השד את הטבק שלך! אפילו להסתכל עליו איני יכול עכשיו - ולא רק על הברזני העלוב שלך, אלא אפילו היית מציע לי ראפה אמיתי." אמר ויצא ממערכת העיתון ולבו מר עליו מאוד, ומייד שם פעמיו אל מפקח-המישטרה, אותו חובב מושבע של סוכר. חדר-המבוא בביתו, הוא-הוא גם חדר-האוכל, היה מלא וגדוש סלקים של סוכר, שהביאו לו הסוחרים מחוץ חיכה ורעות. אותה שעה היתה הטבחית חולצת למפקח-המישטרה את מגפי-השרד שלו. החרב ויתר אביזרי המלחמה כבר נתלו

² הכוונה ל"קצינים האורחים" (ראה הערה 1), היינו לפקידים.

בשלום בפינות החדר, בכובע האימתני משולש-הקצוות כבר השתעשע בנו הפעוט, בן השלוש, והוא עצמו, בתום יום של קרבות וציחצוח-חרבות, התקין עצמו לטעום ממנעמי השלום.

בעצם הרגע שנכנס אליו קובאליוב התמתח הלה, כיעכע בגרונו ואמר: "אה, עכשיו אתנמנם לי כנחת איזה שעתיים!" מכאן אפשר להסיק שהשעה לא היתה כשרה כלל לביקורו של האססוריהקולגי: ואני משער שאפילו הביא עמו כמה ליטראות של תה או פיסת אריג, גם אז לא היה מתקבל במאור-פנים גדול. אותו מפקח היה שוחר נלהב של כל אומנות ותעשייה למיניהן, אבל שטר-כסף של המדינה היה יפה בעיניו מכל. "הרי זה חפץ ממש," נהג לומר, "ובכל העולם כולו לא תמצא חפץ טוב מזה: מוזן אינו מבקש, מקום כמעט אינו תופס, די לו בכיס הבגד, ואם יפול ארצה – לא יישבר."

המפקח קיבל את פני קובאליוב בקרירות-מה ואמר ששעת אחר-הצהריים אינה יפה לחקירות כל-עיקר, ושהטבע עצמו ציווה שאחרי הסעודה יש לנוח מעט (ומכאן נמצא האססוריהקולגי למד שאימרות חכמים מימי קדם לא נעלמו מידיעת המפקח), ושאדם הגון אין עוקרים לו את אפו, ושרבים בעולם המאיורים למיניהם שאפילו מצב תתהוניהם אינו מניח את הדעת כלל, והם עצמם מתרוצצים בכל מיני מקומות מגונים.

הווה אומר, קלע אל תוטה-השערה ולא החטיא! יש לציין שקובאליוב היה אדם נוח-להיעלב במידה מופלגת. עשוי היה לסלות על כל מה שנאמר עליו עצמו, אך בשום פנים לא מחל על כבוד תוארו או דרגתו. ולא עוד אלא שסבור היה שבהצגות-תיאטרון מותר לנהוג חירות בכל הנוגע לקציני-הצבא, ואילו את קציני-המטה אין לתקוף בשום אופן. קבלת-הפנים שערך לו המפקח בילבלה אותו כל-כך, עד שטילטל את ראשו ואמר מתוך הכרת ערך עצמו, בעודו פורש מעט את כפיו: "אכן, לאחר הערות מעליבות שכאלה שוב אין לי מה להוסיף..." ויצא.

הוא חזר לביתו ורגליו כושלות תחתיו. כבר ירדו דימדומים. עגומה ואף מאוסה תכלית המיאוס נראתה לו דירתו לאחר כל חיפושי-השווא האלה. כשנכנס אל הפרוזדור ראה על ספת העור המזוהמת את משרתו איוואן שיוכב לו שרוע על גבו ויורק אל התיקרה, ואף חוזר ופוגע בהצלחה לא מבוטלת באותו מקום עצמו. שוויון-נפש זה של משרתו הוציאו מכליו: הוא חבט לו בכובעו על מצחו ואמר: "רק בשטויות אתה מתעסק תמיד, חזיר!" איוואן קפץ פתאום על רגליו והסתער כל עוד נפשו בו לפשוט מעליו את מעילו.

עצוב ויגע נכנס המאיוור אל חדרו וצנח בכורסתו, ולבסוף, לאחר שפלט כמה אנחות, פתח ואמר:

"אלי! אלי! על מה ולמה בא עלי אסון שכזה? לו הייתי בלי יד או בלי רגל – מילא: לו הייתי בלי אוזניים – עסק-ביש, אך עוד אפשר לסבול: אבל אדם בלי אף – הרי זה השד-יודע-מה: ציפור לא ציפור, אזרח לא אזרח: רק לקום ולהשליך מן החלון! ואילו נגדע במלחמה, לפחות, או בדו-קרב, או באשמתי שלי: אבל הוא הרי אבד על לא כלום, על לא דבר, אבד לשווא, לריק, הינס-אינ-כסף!... אבל לא, לא יתכן," הוסיף לאחר הירהור קצר. "לא יעלה על הדעת שאף ילך לאיבוד, לא יעלה על הדעת בשום פנים. זה ודאי רק חלום שאני חולם, או פשוט הזיה: ואולי במקום מים שתיתי בטעות מן הוודקה שאני מגנב בה את הסנטר אחרי הגילות. איוואן הטיפש לא סילק אותה, ואני מן-הסתם, לגמתי לגימה." – וכדי להיווכח שאינו שיכור עמד המאיוור וצבט את עצמו צביטה מכאיבה כלי-כך, שצווחה נפלטה מפיו. הכאב הזה הוכיח לו בעליל שהוא פועל וחי בהקיץ. חרש-חרש ניגש אל הראי, ותחילה עצם את עיניו מתוך תקווה שהנה יתמזל לו המזל ואפו יתנוסס במקומו: אך מייד נרתע לאחוריו ואמר: "איזו שערוריה של פרצוף!"

אכן, הדבר נבצר מן הכינה. אילו אבד לו כפתור, או שעון, או כפית של כסף, או כיוצא באלה: אבל אבידה זו -- איפה חמצא שכמותה? ועוד בדירתו שלו... מששקל בדעתו את כל הנסיבות, בא המאיוור קובאליוב לידי מסקנה שוודאי היחה קרובה יותר מכל אל האמת, היינו שבכל אלה אשמה מן-הסתם אשת קצין-המטה פודטוצ'ינה, היא ולא אחרת, אשר רצתה שיישא לו את בתה לאשה. הוא עצמו קיש מאוד לתור אחריה, אבל התחמק מהכרעה סופית. וכשהודיעה לו אשת קצין-המטה בלא עקיפין שהיא מבקשת להשיא לו את בתה, קם וחמק לו משם חרש, הוא ומחמאותיו עמו, ואמר שעודו צעיר מדי, ועליו לשרת עוד חמש שנים, על-מנת שימלאו לו ארבעים ושתיים בדיוק. ועל-כן, מתוך נקמנות כנראה, החליטה אשת קצין-המטה להטיל בו קילקול ושכרה לשם כך מיני מכשפות, שהרי כשום פנים לא היה אפשר להניח שאפו נכרת: איש לא נכנס אל חדרו: ואילו הספר איוואן יאקובלביץ' גילח אותו עוד ביום-רביעי, וכל אותו היום, ואפילו ביום-חמישי שלמחרתו, היה אפו שלם בלא פגע – זאת זכר וידע יפה-יפה: ולא זו בלבד, אלא שוודאי היה חש כאב, וגם אין ספק שהפצע לא יכול היה להגליד כמהירות שכזאת ולהיעשות חלק כחביתית. הוא תיכן תוכניות וחכך בדעתו: האם יתבע את אשת קצין-המטה לדין באורח רישמי, או יופיע אצלה בעצמו ויזכירה על פניה.

הירהוריו נקטעו בשל האור שהיבהב פלאום מבעד לכל חרכי הדלת, לאות שאיוואן כבר הדליק את הנר בפרוזדור. עד מהרה הופיע איוואן עצמו וכידו הנר, שהפיץ אור עז בכל החדר. מייד חטף קובאליוב את מיטפתו וכיסה את המקום שאתמול עוד היה לו שם אף, שלא יעמוד המשרת הטיפש ויבהה כגולם לנוכח פירכה משונה זו שבפני אדונו.

עוד לא הספיק איוואן לחזור אל קיטונו וקול אלמוני עלה מן הפרוזדור ושאל: "האם גר פה האססור הקולגי קובאליוב?"

"היכנס. המאיור קובאליוב כאן," אמר קובאליוב וזינק בחופזה ופתח את הדלת.

נכנס פקיד־מישטרה נאה למראה, זקן־לחיו לא בהיר מאוד ולא כהה ולחיו מלאות למדי – אותו שוטר עצמו שבתחילת הסיפור עמד בקצה גשר איסאקיבסקי.

"האם הואלת לאבד את אפך?"

"אכן־כן."

"עכשיו מצאו אותו."

"מה אתה סח?" צעק המאיור קובאליוב. מעוצם השימחה נעתקו מלים מפיו. הוא לטש עיניו אל איש־המישטרה העומד מולו ואור הנר הרועד מרצד וזוהר לו על לחיו ועל שפתיו המלאות. "איך זה קרה?"

"בגלל מיקרה מוזר: תפסנו אותו כמעט בדרך. הוא כבר ישב בכירכרה ועמד לנסוע לריגה. גם דרכונו כבר נרשם מזמן על שמו של איזה פקיד. ומוזר שאפילו אני עצמי חשבתי אותו תחילה לאדון. אבל למרבה המזל היו משקפי אתי, ומייד ראיתי שלפני אף. הרי אני קצ־רזואי, ואם תעמד מולי, לא אראה אלא שיש לך פנים – אבל לא אף, לא זקן, לא כלום. חותנתי, כלומר אם אשתי, גם היא לא רואה כלום."

קובאליוב לא ידע את נפשו. "אכל איפה הוא? איפה? ארוץ אליו מייד." "אל תטריח את עצמך. כיוון שידעתי שהוא נחוצ לך, הבאתי לך אותו. ומוזר שהשותף העיקרי בכל העסק הוא הספר הנוכל משדירת וונסנסקי, שיושב עכשיו בצינוק. כבר מזמן אני חושד בו שהוא שתיין וגנב, ועוד שלשום סחב מחנות אחת תריסר כפתורים. אבל האף שלך נשאר כמו שהיה." והשוטר שלח ידו אל כיסו ושלף משם את האף העטוף בנייר.

"כן, זה הוא!" צעק קובאליוב. "טמש הוא! הוא! נא לשותות עמי היום ספל

תה."

"הייתי חושב לי זאת לעונג גדול, אבל לא אוכל בשום אופן: אני צריך

לנסוע מכאן אל בית-המעצר... ומחירי כל המצרכים עלו כליכך... ואיתנו בבית גרה גם חותגתי, כלומר אם אשתי, וגם הילדים: הבכור, ביחוד, מעורר הרבה תקוות: נער פיקה מאוד, אבל לחנך אותו אין שום אמצעים.

קובאליוב הבין, מיהר ולקח מעל השולחן שטר-כסף אדום ותחבו לידו השוטר: הלה קד לו קידה ויצא, וכמעט בוברגע כבר שמע קובאליוב את קולו עולה מן הרחוב, שופך חמתו על איזה מוזיק שוטה שגילגל את עגלתו היישר על השדירה.

כשיצא השוטר נשאר האססור-הקולגי שרוי רגעים אחדים באיזה הלך-רוח מטושטש, ואך בקושי שבה אליו כעבור רגעים אחדים היכולת לראות ולהרגיש: עד כדי כך נתבלעו חושיו מן השימחה הלא צפויה. בזהירות חפן בשתי ידיו את האף שחזר ונמצא, וסקר אותו שוב בעיון.

"כן, זה הוא, ממש הוא!" אמר המאיור קובאליוב. "והנה גם הפצעון שצץ אתמול בצידו השמאלי." המאיור כמעט געה כצחוק מעוצם השימחה.

אבל אין לך דבר שעומד בעינו לאורך זמן, וגם השימחה טיבה שתיותה מתמעטת לאחר הרגע הראשון; כרגע השלישי היא כבר מתפוגגת, וסופה שהיא נטמעת מבלי-משים בהלך-הנפש הרגיל, כמוה כעיגול הנוצר במים בנפול לחוכם אבן, והוא נטמע לבסוף בחלקת פני האגם. קובאליוב שקע בהירהורים, והבין שהמעשה עוד לא תם: האף נמצא, אבל עדיין יש להצמידו, להשיבו למקומו.

"ומה אם לא ייצמד?"

שאלה זו שאל המאיור את עצמו ופניו חוורו.

בלב מלא אימה סתומה הסתער אל השולחן, ואת הראי קירב אליו, כדי שלא להצמיד את האף במעוקם, חלילה. ידיו רעדו. בזהירות ובקפידה הציב את האף במקומו הקודם. הו, זוועה! האף לא נדבק!... הוא הגישו אל פיו, חיממו מעט בהבל נשימתו ושב והעמידו על המקום החלק שבין שתי לחייו: אבל האף לא נדבק בשום פנים ואופן.

"נו, נו! תעמוד כבר, טיפשו!" אמר לו. אבל האף היה כעשוי עץ, ושב וצנח על השולחן בקול טפיחה משונה, כמין פקק. פני המאיור נתרעדו בעווית. "האומנם לא יידבק?" אמר בבהלה. אך כל כמה שחזר ונשא את האף אל מקומו, היתה טירחתו לשווא כבראשונה.

הוא קרא לאיוואן ושלחו אל הרופא שהתגורר בדירה הנאה מכולן באותו בית עצמו, בקומה השנייה. רופא זה היה גבר בעל הדרת-פנים ולו זקן-לחיים מפואר, שחור כזפת, ואשה בריאה ורעננה: בבקרים היה אוכל תפוחים

רעננים, והקפדה יתירה הקפיד על נקייון פיו, היה שוטפו מדי בוקר כמעט שלושת-רבעי השעה ומצחצח את שיניו בחמישה מינים שונים של מיכרשות. הדוקטור הופיע ממש בורברגע. הוא שאל מתי קרה האסון, הגביה את סנטרו של המאיור קובאליוב ובאגודלו סטר לו על המקום שהיה שם האף בכוח רב כליכך, שראשו של המאיור נרתע לאחוריו בתנופה ונחבט בקיר. הרופא אמר שאין בכך כלום, יעץ לו להתרחק מעט מן הקיר וציווה עליו תחילה לכופף את ראשו ימינה, מימשש במקום שהיה שם האף ואמר "הממ!" - אחר-כך ציווה עליו לכופף את ראשו שמאלה ואמר: "הממ!" ולסיום שב וסטר לו באגודלו, עד שהמאיור טילטל את ראשו כסוס שמפשפשים בשיניו. משסיים כך את הבדיקה הניד הרופא בראשו ואמר: "לא, אין מה לעשות. מוטב שתישאר ככה, מפני שאפשר רק לקלקל. לחבר אותו אפשר, כמובן: הייתי יכול לעשות זאת בעצמי תיכף ומייד: אבל תאמין לי שזה רק יקלקל."

"הרי לכם! וכי איך אשאר בלא אף?" אמר קובאליוב. "גרוע יותר מעכשיו כבר לא יכול להיות. הרי זה פשוט השד-יודע-מה! איך אראה את עצמי עם פרצוף-שערוריה שכזה? יש לי חוג מכרים מכובד: הנה גם הערב עלי ללכת לביקור בשני בתים. גם מודעים רבים לי: אשת יועץ-המדינה צ'כטאריובה, פודטוצ'ינה, אשת קצין-מטה... אף כי אחרי שעשתה מה שעשתה, שוב אין לי עסק איתה אלא באמצעות המישטרה. עשה לי טובה, חינון קובאליוב את קולו, "האם אין שום דרך? תחבר אותו איכשהו: אפילו לא ממש, ובלבד שיחזיק: אני גם יכול לתמוך בו קצת בידי ברגעי סכנה. וכיוון שאיני רוקד, הרי אין חשש שאזיק לו באיזו תנועה לא זהירה. ואשר להכרת-טובה, אתה יכול להיות סמוך ובטוח שככל שירשו לי אמצעי..."

"תאמין לי," אמר הרופא בקול לא רם ולא חרישי, אבל אדיב ומאגנטי מאין כמותו, "שלעולם איני מרפא מתוך תאוות-כצע. הדבר נוגד את אומנותי ואת הכללים שאני דבק בהם. אומנם, אני מקבל שכר-טירחה, אבל אך ורק כדי שלא להעליב שום איש בסירובי. מובן מאליו שאני יכול לחבר לך את האף. אבל אני נשבע בכבודי, אם למלתי אינך מאמין, שהדבר רק יקלקל. מוטב שתניח לטבע לפעול את פעולתו. אם תרבה לשטוף את פניך במים קרים, מובטח לך שבלי האף תהיה בריא לא פחות מאשר עם האף. ואילו את האף עצמו עצתי לך שתניח בצינצנת מלאה כוהל, או מוטב שתמווג לתוכה שתי כפות וודקה חריפה וחומין מחומם: אז תוכל לקבל בעדו סכום כסף הגון. אני עצמי מוכן לקנות אותו מידך, אם רק לא תפקיע את המחיר."

"לא, לאו לא אמכור אותו בעד שום הון שבעולם!" צווח המאיור קובאליוב

ביאוש. "מוטב לי שיאבדו!"

"סלח לי," אמר הדוקטור וקד קידה. "ביקשתי רק לעזור לך... מה לעשות! לפחות ראיח שעשיתי כמיטב יכולתי." ועודו מדבר לבש הרופא הדרת-פנים ויצא מן החדר. קובאליוב אף לא ראה את פניו, ומתוך איבוד-החושים לא השגיח אלא כחפתי כותונתו הנקיה והצחה כשילג המציצים מבעד לשרוולי הפראק השחור שלו.

למחרת גמר בדעתו כי בטרם יגיש תלונה יכתוב אל אשת קצין-המטה - אולי תיאות זו להשיב כלא קרב את המגיע לו. וכך כתב לה:

גבירתי הנכבדה,

אלכסנדרה גריגורייבנה!

איני מבין כלל את הפעולה המשונה שנקטת. היי סמוכה ובטוחה שמעשה זה לא יביא לך כל תועלת, ולא יאלץ אותי אף כהוא-זה להתחתן עם בתך. האמיני לי שפרשת אפי ידועה לי יפה-יפה, כשם שידוע לי שאת ולא אחרת היא השותפה העיקרית בדבר. עקירתו הפתאומית ממקומו, כריחתו והתחפשותו, פעם בדמות איזה פקיד, ופעם, לבסוף, בדמותו שלו - כל אלה אינם אלא פרי הכשפים שנעשו בידיך או בידי בריות שמתעסקות כמוך במעשים נאצלים מסוג זה. אני מצידי רואה תוכה לעצמי להזהירך: אם לא יימצא האף הנ"ל במקומו עוד היום, אראה עצמי נאלץ לבקש לי את הגנת החוק וחסותו.

ואף-על-פי-כן, כמיטב רחשי ההוקרה, הריני מתכבד להיות

עבדך הנאמן

פלאטון קובאליוב.

אדוני הנכבד,

פלאטון קוזמיץ!

מאוד-טאוד הפליאני מיכתבך. אודה ואתודה בגלוי, לא ציפיתי לזה כלל, ומה עוד שתוכחותיך אין להן כל צידוק. אתכבד להודיעך, שאת הפקיד הנזכר במיכתבך לא אירחתי בכיתי מעולם, לא כחפושית ולא בדמותו האמיתית. אמת, ביקר בכיתי פילים איואנוביץ' פוטאנצ'יקוב. ואף-על-פי שאומנם ביקש את ידה של בתי, וכשלעצמו הריהו אדם מהוגן, לא שתיין וגם למדן גדול, אף-על-פי-כן לא עוררתי בו מעולם שום תקווה. ועוד אתה מזכיר

עניין של איזה אף. אם אתה רומז שביקשתי כביכול לעקם את אפי כנגדך, היינו להשיב פניך ריקם, הרי אין לי אלא להשתומם שאתה מדבר ככה בעוד שידוע לך כי דעתי הפוכה בתכלית, ואם תבוא עכשיו ותשתדך אל בתי כחוק, אהיה מוכנה ומוזמנה להיעתר לך תיכף ומיד, שכן רק לזה ייחלתי תמיד בכל לבי, ובתקווה זו הריני לשירותך תמיד.

אלכסנדרה פידטוצ'ינה.

"לא", אמר קובאליוב משקרא את המיכתב. "היא חפה מכל פשע. לא יתכן! ככה לא יכתוב אדם שרובצת עליו אשמה." האססור-הקולגי היה בקי בכגון אלה, שכן עוד בהיותו בקאוווקאז נשלח לא פעם לערוך חקירות. "כאיוו דרך, באיזה אופן קרה הדבר איפוא? רק השד ימצא פה את ידיו ורגליו!" אמר ורוחו נפלה.

בתוך כך פשטו השמועות על אותו מאורע יוצא-דופן ונפוצו בכל רחבי הבירה, וכדרכו של עולם – לא בלי תוספות למיניהן. בימים ההם היתה דעתן של הבריות נתונה למופלא דווקא: זה לא כבר העסיקו את כל העיר ניסויים בפעולת המאגנטים. גם פרשת הכיסאות המרקדים ברחוב קוניושנאיה עוד היתה זכורה יפה, ועל כן לא ייפלא שעד מהרה החלו לספר על אפו של האססור-הקולגי קובאליוב כאילו הוא יוצא לטייל יום-יום בשלוש בדיוק בשדירת נייבסקי. המון סקרנים התקבצו שם מדי יום ביומו. מישהו אמר שהאף נמצא כביכול בחנותו של יונקר; ומייד היו הצפיפות והדוחק ליד יונקר גדולים כל-יכך, שאפילו המישטרה נאלצה להתערב. ספסר אחד בעל הדרת-פנים וזקן-לחיים, שהיה מוכר מיני רקיקים יבשים ליד הכניסה לתיאטרון, התחכם והציב שם ספסלי-עץ מוצקים, נהדרים, והזמין את הסקרנים לעמוד עליהם במחיר שמונים קופיקות לאיש. פולקובניק מכובד אחד הקדים ככוונה תחילה לצאת מביתו ופילס כדי עמל את דרכו כהמון, אך למגינת לבו ראה בתלון-הראווה של החנות לא אף, אלא אפודה רגילה של צמר ותמונה ליטוגראפית ועליה דמות נערה המיטיבה את גרביה ומעבר לעץ מציץ בה בחור מטורזן כעל חזיית-קפלולים וזקנקן – תמונה התלויה באותו מקום עצמו זה עשר שנים. בהתרחקו משם אמר ברוגזה: "איך אפשר לבלבל ככה את מוחם של הבריות במיני שמועות אוויליות שאינן מתקבלות על הדעת?" – אחר-יכך פשטה השמועה שלא בשדירת נייבסקי מטייל אפו של המאיוור קובאליוב אלא בגן הטאכרי, והוא נמצא שם כביכול זה ימים רבים:

וגם חוזר-מירנה¹, שהחגורר שם בשעתו, כבר השתאה ללצון משונה זה שחמד לו הטבע. סטודנטים אחדים של האקדמיה הכירורגית הלכו לשם. גברת פלוגית, רמת-יחס ונשואת-פנים, כתכה מיכתב מיוחד אל המשגיח על הגן וביקשה ממנו שיראה לילדיה את התופעה הבלתי-מצויה הזאת, ואם אפשר – בלויית מוסר-השכל ולקח טוב לבני הנעורים.

כמוצאי שלל רב ששוו על כל המעשים האלה אותם מבלי-עולם שאין לשום נשף קיום בלעדיהם, אלה השוקדים תמיד לשעשע את הגברות, והמלאי שלהם אזל כימים ההם כליל. כמה אנשים מכובדים ונקיי-דעת התמרמרו במידה מופלגת. אדון אחד טען כחר-י-אף שאינו מבין כלל איך אפשר שבדור נאור כדורנו יתפשטו בציבור סיפורי-כזים חסרי-שחר שכאלה, והוא מתפלא על הממשלה שאינה נותנת דעתה על כך. נראה שאדון זה נמנה עם אותם אדונים המבקשים לערב את הממשלה בכל עניין, אפילו במריכות של יום-יום עם נשותיהם. ואחר-כך... אבל כאן שב המעשה ומתכסה בערפל, ומה קרה לאחר מכן, על כך אין יודעים כלום.

ג

הבלים גמורים מתחוללים בעולם. לפעמים אין שום סבירות כלל: אותו אף עצמי, שנסע ממקום למקום באיצטלה של יועץ-מדינה ועורר כלי-כך הרבה רעש בעיר, שב ונקלע פתאום, כאילו לא קרה כלום, למקומו שלו, היינו בדיוק בין שתי לחייו של המאיוור קובאליוב. אבל הדבר אירע רק בשיבעה באפריל. בהקיצו משנתו ובהקיצו מבלי משים בראי הוא רואה: אף! שולח ידו – אף, פשיטו כמשמעו! "אה-הה!" אמר קובאליוב, ומעוצם השימחה כמעט שפיוז יחף מקצה החדר עד קצהו במחול הטרופאק, אבל איוואן נכנס והפריע. הוא ציווה להגיש לו תיכף ומייד את כלי הרחצה, ובעודו מתרחץ הציץ עוד פעם בראי: אף. בהתנגבי במגבת שב והציץ: אף! "בוא הסתכל, איוואן, צץ לי פצעון על האף, כמדומה," אמר, ואגב כך חשב כינו לבינו: "אוי ואכוי אם יגיד איוואן: לא, אדון, לא רק שאין פה פצעון, גם אף אין פה כלל!"

אבל איוואן אמר: "לא, אין שום פצעון, האף נקי!"
 "טוב מאוד, לכל השדים!" אמר המאיוור בלבו והיכה באצבע צרדה. אותה שעה הציץ בדלת הספר איוואן יאקובלביץ, אכל כולו מורך-לב, כמוהו

¹ נס'ך פרטי שנשלח לרוסיה ב-1829, להתנצל על רצח שגריר רוסיה בפרס.

21

האף | 53

כתחול שספג מכות בעוון גניבת נתח שומן.

"תגיד מראש: 'דיך נקיות?' קרא אליו קובאליוב עוד מרחוק.

"נקיות."

"אתה משקר!"

"חיי-אלוהים, אדון, נקיות."

"נו, תיזהר לך."

קובאליוב התיישב. איוואן יאקובליץ' הניח עליו מפית וכהרף-עין, בעזרת מיברשת קטנה, הפך את כל זקנו וחלק מלחיו לקצפת, מעין זו שמגישים בימי-הולדת של סוחרים. "לא יאמן!" אמר איוואן יאקובליץ' בינו לבינו למראה האף, ומייד היטה ראשו אל העבר האחר והציץ בו מן הצד: "הרי לכם! באמת, כשרק חושבים על זה..." הוסיף, ושעה ארוכה לא גרע עיניו מן האף. לבסוף, בקלילות, בזהירות שאין להעלות על הדעת גדולה ממנה, פשט שתי אצבעות לאחורו בקצהו. אכן, שיטה היתה לו לאיוואן יאקובליץ'.

"נו, נו, נו, תיזהר!" צעק קובאליוב. שמט ידיו איוואן יאקובליץ', מבלבל ונבוך כפי שלא נבוך מימיו. לבסוף החל לדגדג לו בזהירות בתער מתחת לסנטרו, ואף-על-פי שלא היה לו נוח כלל ואף קשה לגלח בלי להיתמך באיבר המשמש להרחה, אף-על-פי-כן, בהישענו כאגודלו המחוספס על לחיו של קובאליוב ועל לסתו התחתונה, התגבר לבסוף על כל המיכשולים וסיים את מלאכתו.

כשתם הגילוח הודרו קובאליוב להתלבש מייד, קרא לרכב ונסע היישר אל בית-הקפה. בהיכנסו קרא עוד מרחוק: "נער, ספל שוקולדה!" וכי-ברגע אץ אל המראָה: האף במקומו. בעליצות פנה לאחוריו ובפרצוף לגלגני, בעיניים מצומצמות קימעה, הביט בשני אנשי-צבא שאפו של אחד מהם לא היה גדול כשום פנים מכפתור של כותונת. אחרי-כך שם פניו אל המישור שטרח והשתדל בו להשיג לו מישרה של סגן למושלה-מתחז, ואם לא תאיר לו ההצלחה פנים - מישרה של מפקח. כשעבר בחדר-ההמתנה הציץ במראָה: האף במקומו. אחרי-כך נסע אל אָססור-קולגי או מאיור אחר, לץ גדול, אשר לו אמר לא-אחת בתשובה להערות עוקצניות למיניהן: "נו, כן, אני מכיר אותך - קוץ ממאיר!" בדרך אמר בלבו: "אם גם המאיר לא יתפקע מצחוק כשיראה אותי, הרי זה סימן בדוק שכל איבר ואיבר במקומו." והנה אותו אָססור-קולגי - כאילו כלום. "יפה, יפה, לכל השדים!" חשב קובאליוב בינו לבינו. בדרכו פגש את אשת קציץ-המטה פודטוצ'ינה בלוויית בתה, בירכן לשלום ונענה בקריאות צהלה: משמע לאי-כלום, אין בו מום. הוא האריך מאוד בשיחה עמן, ואף הוציא בכוונת-מכוון את תיבת-הטבק שלו, פיטם

לעיניהן שעה ארוכה את אפו משני פתחיו כאחד, ומילמל בינו לבינו: "הרי לכן, נקבות, אומה של תרנגולות! ועם הבת לא אתחתן למרות הכל. סתם כך, לא קרה כלום גם בשדירת נייכסקי, גם בתיאטרונים, גם בכל מקום. וגם האף היה קבוע לו בפניו כאילו כלום לא קרה, ולא ניכר בו כלל שסטה אייפעם לצדדים. ולאחר אותה פרשה נראה המאיור קובאליוב והוא שמח וטובילב תמיד, מחייך ומחזר אחרי כל הגכרות הנאות עד האחרונה שבהן, ופעם אחת אף ראוהו מתעכב בתנית אחת בגוסטיניי דוור' יקונה לו פתיל של איזה עיטור-כבוד, לא ידוע כלל לשם מה, שהרי הוא עצמו לא זכה מעולם בשום עיטור.

הנה, מעשה שכזה התחולל בכירה הצפונית של ממלכתנו רחבת-הידיים! ורק עכשיו, כשאנו שוקלים וכוחנים הכל, אנו רואים שיש כאן הרבה דברים שאין הדעת סובלתם. אין צריך לומר, כמובן, שגם היתלשות האף, גם הופעתו בפרהסיה בדמות יועץ-מדינה הריהן עניין משונה, שלא כדרך הטבע – אבל איך לא תפס קובאליוב שאי אפשר לפרסם בעיתון מודעה עלי-אודות אף? ואיני מבקש לטעון שמחיר המודעה מופרז בעיני: הרי זו שטות, וגם איני נמנה כלל עם חאבית-הכצע. אלא שלא יאה הדבר, לא טוב, לא ראוי! ואף זאת – איך נקלע האף לתוך כיכר לחם אפוי, ואיוואן יאקובלביץ' עצמו, איך... לא, איני מבין זאת כלל, בשום פנים איני מבין! אבל המוזר מכל, הסתום מכל – איך יכולים סופרים לבחור להם נושא שכזה? אני מודה, הדבר נבצר מן הבינה לחלוטין, הרי זה כאילו... לא, לא, איני מבין זאת כלל. ראשית, אין בזה שום תועלת למדינה: שנית... אבל גם שנית אין שום תועלת. פשוט איני יודע מה פירוש כל זה...

ובכל-זאת, ולמרות הכל, ואף-על-פי שאפשר, כמובן, להניח גם כך, גם אחרת, ואפשר אפילו... וכי היכן אין קורים דברים שאין הדעת סובלתם? – ואף-על-פי-כן, כשתהרהר בדבר, תמצא שבכל אלה אכן יש משהו. יאמר כל אדם מה שיאמר, מיקרים שכאלה קורים בעולם: לעיתים רחוקות – אבל קורים.

1836

¹ בשביל אהבה (צרפתית).

² מרכז קניות יוקרתי במטרבורג.